

Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Daniela Popa

Mariana Norel

CNFIS-FDI-2024-F-0419 - f2f/e-DESTIN

Ediția 2024

Cuprins

Drepturile persoanelor cu dizabilități	2
Accesul studenților cu dizabilități în învățământul superior	7
Barierile în calea incluziunii sociale în mediul universitar	12
Măsuri de facilitare a incluziunii persoanelor cu dizabilități în învățământul universitar.....	14
Măsuri de facilitare a incluziunii persoanelor cu deficiențe de vedere:	15
Măsuri pentru facilitarea incluziunii persoanelor cu deficiențe de auz:	15
Măsuri de facilitare a incluziunii persoanelor cu deficiențe neuromotorii: .	16
Măsuri de facilitare a incluziunii persoanelor cu deficiențe de vedere, auz, neuromotorii:	16
Măsuri de facilitare a incluziunii persoanelor cu dizabilități în piața muncii	27
Bibliografie	32

Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Drepturile persoanelor cu dizabilități

În societatea contemporană, necunoașterea drepturilor poate determina vulnerabilitate și incertitudine. În schimb, cunoașterea drepturilor permite, printre altele, sesizarea oportunităților. Exercițarea drepturilor poate reprezenta o cale spre obținerea libertății. Așadar, este un aspect esențial de care ar trebui să beneficieze fiecare individ în parte, indiferent de proveniență, vârstă, gen, religie, orientare sexuală, condiție fizică și psihică. Printre cele mai cunoscute drepturi, se enumeră următoarele: dreptul la viață, dreptul la hrană, dreptul la libera exprimare, dreptul la muncă, dreptul la educație, drepturile sociale și culturale. Drepturile omului sunt protejate și asigurate de legislația fiecărei țări și tratatele internaționale.

Protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap au la bază următoarele principii:

1. „Respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului;
2. Prevenirea și combaterea discriminării;
3. Egalizarea șanselor;

4. Egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă;
5. Solidaritatea socială;
6. Responsabilizarea comunității;
7. Subsidiaritatea;
8. Adaptarea societății la persoana cu handicap;
9. Interesul persoanei cu handicap;
10. Abordarea integrată;
11. Parteneriatul;
12. Libertatea opțiunii și controlul sau decizia asupra propriei vieți, a serviciilor și formelor de suport de care beneficiază;
13. Abordarea centrată pe persoană în furnizarea de servicii;
14. Protecție împotriva neglijării și abuzului;
15. Alegerea alternativei celei mai puțin restrictive în determinarea sprijinului și asistenței necesare;
16. Integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap, cu drepturi și obligații egale ca toți ceilalți membri ai societății.” (Art. 3, Legea nr.

448 din 6 decembrie 2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap).

Din punct de vedere istoric, primele forme de reglementare și recunoaștere a drepturilor persoanelor cu dizabilități au format modelul integrării sociale. Prin acest model, s-a încercat diminuarea segregării persoanelor cu dizabilități de restul societății. Prin măsurile de integrare fizică, s-au asigurat spații adecvate de locuit, s-au organizat clase și grupe în școlile de masă, s-au recunoscut domenii de profesionalizare. Prin integrarea funcțională, s-a vizat asigurarea accesului la servicii (de exemplu: accesibilizarea mijloacelor de transport public), la educație adecvată și sprijin diferențiat. Prin integrarea socială, s-au prevăzut primele măsuri de sensibilizare a comunității și de schimbare a atitudinilor față de persoanele cu dizabilități, respectul și considerația fiind valori de bază ale acestei schimbări paradigmatică. Cu toate acestea, modelul integrativ a fost îndelung criticat, mai ales din prisma eforturilor pe care persoanele cu dizabilități trebuie să le depună pentru a face parte din societate. Este un model în care discriminatul trebuie mereu să demonstreze, să probeze valoarea și meritul personal. Paradigma

constructivistă a dat naștere unui nou model, cel al incluziunii, în care se recunoaște rolul de facilitator al mediului social în dezvoltarea personală.

Incluziunea socială are la bază două principii esențiale, non-discriminarea și acțiunea pozitivă. Pe această bază, se dorește ca indivizii tipici, comunitatea, societatea, prin intermediul instituțiilor și organizațiilor sale, să adopte atitudini și practici favorabile incluziunii, permițând persoanelor cu dizabilități să participe în aceeași măsură specifică persoanelor cu nivel de dezvoltare normal și să contribuie la viața și cultura comunității de apartenență. Introducerea sintagmei „șanse egale” permite aplicarea unor modificări în cadrul sistemelor sociale și de mediu (infrastructură, disponibilitatea informațiilor și servicii adecvate) care au ca scop accesibilizarea acestora pentru persoanele cu dizabilități.

Unul dintre promotorii incluziunii sociale este arhitectul Ronald Mace (1988) care a conceput un nou mod de utilizare a spațiilor, exprimând în realitatea fizică un *design universal* care să fie accesibil tuturor oamenilor, indiferent de vârsta sau de nivelul de dezvoltare al abilităților. O trăsătură specifică acestui design este tocmai ascunderea accesibilității, făcând aproape invizibile aspectele și elementele de sprijin, segregarea nemaifiind

la fel de vizibilă ca în modelul integrării sociale. Trăsăturile specifice, precum flexibilitate, echitate, simplu și intuitiv, au făcut ca acest model să fie preluat de sistemele educaționale (Burgstahler, 2009). *Designul universal pentru învățare* este definit ca fiind „un cadru instrucțional care oferă oportunități egale tuturor elevilor prin furnizarea de mijloace multiple de reprezentare, de acțiune, expresie și angajament” (Cooper-Martin, Wolanin, 2014, p.1). Acest design are la bază adaptări curriculare subtile, implementate la nivelul tuturor elementelor curriculare: finalități, strategii de instruire, metode de predare-învățare, mijloace didactice și strategii de evaluare. Se pun la dispoziția formabililor mijloace multiple de acțiune și expresie pentru a facilita învățarea. Activitatea de proiectare devine una dintre cele mai importante etape ale procesului didactic, profesorul petrecând mult timp în activitatea de anticipare a posibilelor scenarii didactice. Toate elementele mediului de învățare sunt luate în considerare în acest design. Astfel că utilizarea mobilierului modular, ușor de reamenajat, care să permită accesul la echipamentele și dotările didactice (ex. computere, planșe, tablă interactivă), precum și la spațiile anexe sălii de curs, este esențială în mediul educațional incluziv (Hornby, 2014).

Accesul studenților cu dizabilități în învățământul superior

Deși s-au făcut progrese substanțiale în politicile sociale și legislative privind asigurarea egalității de șanse pentru educație și ocuparea forței de muncă pentru persoanele cu dizabilități, încă mai sunt multe aspecte care trebuie îmbunătățite în acest sens (Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, 2006).

În ceea ce privește educația, Guvernul României susține următoarele principii:

- „principiul echității – în baza căruia accesul la învățare se realizează fără discriminare;
- principiul calității – în baza căruia activitățile de învățământ se raportează la standarde de referință și la bune practici naționale și internaționale;
- principiul relevanței – în baza căruia educația răspunde nevoilor de dezvoltare personală și social-economice;

- principiul eficienței – în baza căruia se urmărește obținerea de rezultate educaționale maxime, prin gestionarea resurselor existente;
- principiul asigurării egalității de șanse;
- principiul transparenței – concretizat în asigurarea vizibilității totale a deciziei și a rezultatelor, prin comunicarea periodică și adecvată a acestora;
- principiul incluziunii sociale;
- principiul respectării dreptului la opinie al elevului/studentului ca beneficiar direct al sistemului de învățământ.” (LEGE nr. 1 din 5 ianuarie 2011)

Câteva studii recente estimează că doar 30% dintre persoanele cu dizabilități accesează învățământul superior în Statele Unite ale Americii (S.1176, Expanding Disability Access to Higher Education Act, 116th Congress, 2020), doar 21,8% din totalul de persoane cu dizabilități din UK (Sparkes, 2019), iar în România, în 2011, au frecventat învățământul superior doar 10,22% din numărul total de adulți cu dizabilități (ANOSR, 2011). Acest procent, deși pare

mare, reprezintă de fapt doar 0,11% din numărul total de studenți înmatriculați în învățământul superior.

În multe țări din vestul Europei, precum și în alte țări cu un nivel mai mare de dezvoltare socio-economică, instituțiile de învățământ superior au ca politici educaționale prioritare: asigurarea accesului la educație a persoanelor cu dizabilități și promovarea incluziunii, implicarea studenților cu dizabilități în proiectarea și implementarea serviciilor de sprijin instituțional, precum și extinderea participării grupurilor marginalizate social (Vlachou, Papananou, 2018).

Finalizarea studiilor superioare este un predictor puternic în obținerea unor locuri de muncă care să necesite puține abilități fizice (McGeary, Mayer, Gatchel, Anagnostis & Proctor, 2003) și contribuie la îmbunătățirea calității vieții persoanelor. Prin urmare, pentru persoanele cu dizabilități, este extrem de importantă accesibilizarea educației și aplicarea unor măsuri de incluziune a acestora în învățământul superior (Drake, Gray, Yoder, Pramuka & Llewellyn, 2000; Dorwick, Anderson, Heyer & Acosta, 2005; Getzel, Stodden, & Brief, 2001).

Pentru a sprijini accesul la educație, MEC a elaborat și a realizat proiecte și programe de sprijin pentru categoriile dezavantajate și subreprezentate precum: „Acces la educație a grupurilor dezavantajate”, Strategia Națională

de „Acțiune Comunitară”, Programe de sprijin educațional pentru studenți etc.

De asemenea, s-au luat măsuri de sprijin financiar a tuturor grupurilor dezavantajate, nu doar a persoanelor cu dizabilități. Astfel, se oferă burse studenților: bolnavi TBC, care se află în evidența unităților medicale, celor care suferă de diabet, boli maligne, sindroame de malabsorbție grave, insuficiență renală cronică, astm bronșic, epilepsie, cardiopatii congenitale, hepatită cronică, glaucom, miopie gravă, boli imunologice, boli rare, tulburări din spectrul autist, boli hematologice (hemofilie, talasemie etc.), surditate, fibroză chistică, cei infestați cu virusul HIV sau bolnavi de SIDA, cei cu handicap locomotor, spondilită anchilozantă sau reumatism articular și cu orice alte boli cronice sau boli care necesită tratament îndelungat). Studenții cu grad de handicap grav și accentuat beneficiază, la cerere, în unele universități, de reducere de 50% a taxei de cazare, pe parcursul anului universitar.

Deși măsurile de asigurare a accesului persoanelor cu dizabilități la învățământul superior, luate până în perioada contemporană, sunt destul de firave, se observă o mai mare preocupare acum în a oferi condiții

favorabile incluziunii și de a realiza o conectare reală la comunitățile locale, exprimată în proiecte inițiate de instituțiile de învățământ superior în parteneriat cu alte organisme locale, naționale și europene.

Barierile în calea incluziunii sociale în mediul universitar

În România, dreptul legal al persoanelor cu dizabilități de a accesa învățământul superior este respectat, însă nu este suficient pentru o reală incluziune în acest mediu educațional. Sunt necesare măsuri concrete de facilitare a accesului, care nu se limitează la înlăturarea barierelor fizice, ci vizează creșterea calității educației pentru aceștia. Unele dintre aceste măsuri, adoptate cu succes în alte țări, sunt constituirea unor grupuri de sprijin, acțiuni tutoriale sau înființarea unor poziții administrative noi de mentorat sau persoane de legătură pentru studenții cu dizabilități care se asigură că această categorie de studenți beneficiază de condițiile necesare pentru a promova examenele (Thomas, 2016). O mare parte din persoanele cu dizabilități abandonează studiile superioare, în lipsa unui sprijin real din partea universităților (Camacho, Lopez-Gavira, & Díez, 2017). Unii cercetători merg mai departe și evidențiază barierele suplimentare pe care studenții cu dizabilități le au de înfruntat în mediul universitar (Seale, 2017). Acești au adesea sentimentul că trebuie să muncească mai mult decât colegii lor, făcând față atât studiilor, cât și dizabilității lor, în același timp (Moriña, 2017).

Aceleași probleme le întâmpină și alte categorii de studenți în situații de risc, precum cei care provin din medii socio-economice dezavantajate, cei care aparțin grupurilor etnice minoritare, cei care aleg să continue studiile superioare la o vârstă înaintată.

Printre barierele instituționale cel mai des menționate sunt: lipsa de acces la informații, insuficienta atenție acordată studenților cu dizabilități și birocrăția excesivă (Camacho, Lopez-Gavira, & Díez, 2017). Barierele fizice pe care le au de înfruntat sunt: lipsa unor modalități de acces în clădirile instituționale, adecvate persoanelor cu deficiențe fizice (bara de sprijin, rampă de acces, lift etc.), mobilierul inadecvat, barierele ergonomice legate de acustica sălilor de clasă. Barierele considerate mult mai dificile sunt cele legate de metodologia de predare-învățare, de atitudinile cadrelor didactice față de persoanele cu dizabilități, precum și o insuficientă conștientizare a implicațiilor handicapului.

Măsurile de facilitare a incluziunii persoanelor cu dizabilități în învățământul universitar

Modelele de bună practică provin din universitățile care au abordat problema incluziunii studenților cu dizabilități mult mai devreme comparativ cu sistemul nostru educațional. Principalele categorii de măsuri sunt:

- Adaptarea mediului fizic;
- Adaptarea metodologiei de predare și evaluare (prin adaptarea resurselor utilizate în predare, utilizarea tehnologiei asistive în procesul de predare – învățare;
- Acordarea de sprijin în învățare (consultații individuale, de grup, activități de tutorat, activități remediale);
- Crearea de grupuri de sprijin (crearea unei comunități care învață);
- Facilitatea participării la evenimentele culturale ale universității;
- Crearea sentimentului de apartenență la comunitatea universitară.

Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Măsurile de facilitare a incluziunii persoanelor cu deficiențe de vedere:

- utilizarea calculatoarelor pentru familiarizarea cu sintezele vocale;
- punerea la dispoziția studenților a cursurilor și altor materiale didactice suplimentare în modul audiobook;
- organizarea unor programe de voluntariat prin care studenții să fie luați de la cămine și ajutați să ajungă la facultate;
- realizarea unor biblioteci pentru nevăzători;
- punerea la dispoziția studenților a formatelor electronice ale cursurilor;
- existența unei perioade de adaptare în care viitorii studenți să observe nivelul de dificultate și accesibilitate a noi trepte de educație.

Măsurile pentru facilitarea incluziunii persoanelor cu deficiențe de auz:

- suport de curs adaptat cerințelor deficienței studenților;
- sprijin din partea celorlalți studenți, sau chiar profesori, care să le noteze ideile suplimentare de la curs pentru ca acesta să le poată citi și acasă sau punerea la dispoziție a notițelor;

Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

- colaborarea cu un profesor de sprijin, pentru a facilita învățarea și a veni în sprijinul cadrului didactic care nu cunoaște limbajul mimico-gestual;
- profesorilor li se recomandă utilizarea prezentărilor audio-vizuale la cursuri (Power Point, Prezi etc.), pentru a oferi posibilitatea studenților de a vedea și înțelege ce aud ceilalți studenți.

Măsuri de facilitare a incluziunii persoanelor cu deficiențe neuromotorii:

- organizarea unor programe de voluntariat pentru a oferi ajutor studenților care se deplasează în cărucioare cu roțile;
- cămine amplasate în apropierea facultăților;
- amplasarea unor rampe speciale pentru studenții care se deplasează în scaun cu roțile.

Măsuri de facilitare a incluziunii persoanelor cu deficiențe de vedere, auz, neuromotorii:

- asigurarea unui consilier în fiecare facultate, cu care studenții pot comunica deschis și de la care pot primi îndrumări cu privire la posibilitățile de găsim a unui loc de muncă după terminarea studiilor;

- familiarizarea profesorilor cu specificul dizabilităților studenților;
- pregătirea și perfecționarea cadrelor didactice în vederea dezvoltării competențelor necesare desfășurării activităților didactice și de cercetare cu studenții cu dizabilități;
- implicarea studenților în oferirea de sprijin studenților cu dizabilități;
- accesul la informații și acordarea suporturilor de curs;
- formarea unei atitudini favorabile persoanelor cu dizabilități (de toleranță, respect și acceptare), atât în rândul personalului didactic și didactic auxiliar, cât și în rândurile celorlalți studenți (Manea, 2016).

Pentru exemplificare, am ales să prezentăm măsurile luate de câteva universități și asociații preocupate de integrarea studenților cu dizabilități în viața universitară. Astfel, Asociația Università 21, din Italia, cooperând cu Departamentul de Științe Umane, cu Departamentul de Politici Sociale al Municipiului Reggio Emilia și cu A.S.L., urmărește:

- ✓ Selectarea și personalizarea fiecărui curs, bazându-se pe interesele fiecărui student;

- ✓ Consideră esențială grija pentru familie, de a cunoaște studenții și de a le acorda sprijinul individualizat, pe parcursul carierei lor universitare (Foto 1);
- ✓ Au echipe pregătite care personalizează cursurile, metodele și materialele didactice, pe cât posibil, pentru a îmbunătăți experiența studenților cu dizabilități;
- ✓ În scopul stimulării independenței și autonomiei depline a studenților cu dizabilități, li se permite accesul, alături de însoțitori, la cursurile față în față, în etapele de acomodare cu noul mediu de învățare, universitar, încurajând desprinderea progresivă de însoțitori;
- ✓ Stimulează incluziunea socială în grupurile de studenți și formarea sentimentului de apartenență (Foto 2);
- ✓ Utilizează softuri de ghidare a persoanelor cu dizabilități în orientarea spațială în interiorul universității;
- ✓ Cadrele didactice din această universitate utilizează în procesul instructiv-educativ instrumente tehnologice, precum mijloace multimedia și le oferă studenților dispozitive și fișe pentru

informații; stabilesc de comun acord cu studenții lor, datele de examinare;

- ✓ Pentru pregătirea lucrărilor finale, primesc suport, îndrumare de la profesorii lor, pentru a obține cele mai bune note și, în final, pentru a avea lucrări foarte bine structurate (Universita 21, n.d.)

Foto 1

Foto 2

Universitatea Jan Kochanowski din Kielce, Polonia, a introdus ca măsură de asigurare a incluziunii sociale modernizarea a două clădiri: Centrul de Limbi Străine și Biblioteca Universității. Au dotat aceste clădiri cu un sistem de sunet pentru spațiu. Pe ușile sălilor de clasă și altor săli importante (de exemplu, birourile decanului, prodecanilor, laboratoarele) au fost amplasate plăci/etichete RFID cu sunet. Acestea conțin elemente care induc un impuls care reproduce informațiile înregistrate sub formă de sunet în telecomandă,

facilitând orientarea spațială a persoanelor cu deficiențe vizuale severe (<https://cwozn.ujk.edu.pl/student/sekcja-ds-osob-z-niepelnosprawnosciami>).

În Centrul pentru persoane cu dizabilități, sunt puse la dispoziție imprimante 3D, cu ajutorul cărora studenții cu deficiențe de vedere pot scrie texte cu litere ce aparțin alfabetului Braille, pe foi speciale, cu ajutorul unui program instalat pe laptopul personal sau cel al centrului (Foto 3 și Foto 4)

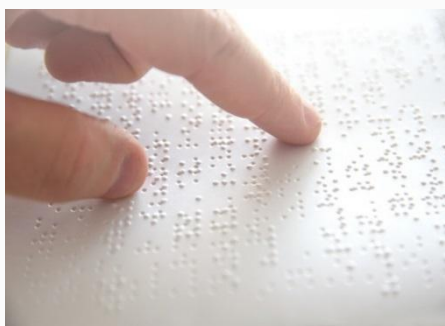

Foto 3

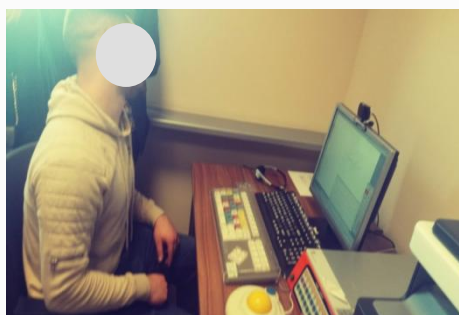

Foto 4

Biblioteca digitală academică este utilă pentru studenții cu un grad moderat de dizabilitate vizuală sau alte dizabilități și care nu pot utiliza materiale tradiționale de tipar obișnuit (Foto 5 și Foto6).

Foto 5

Foto 6

Aceștia utilizează cu succes programul **NVDA**, care este un cititor de ecran pentru Microsoft Windows. Cu ajutorul suportului încorporat pentru sinteza vorbirii și Braille, programul permite persoanelor cu dizabilități vizuale să utilizeze un computer cu un sistem de operare Windows. Unul dintre marile avantaje ale acestui program este costul redus de achiziție.

Universitatea nu are în vedere doar utilizarea tehnologiei de ultimă generație ca facilitator al educației, ci și instruirea personalului didactic, administrativ și cel de conducere în utilizarea tehnologiei asistive și în facilitarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități.

Câteva exemple de bună practică vin din Turcia, țară în care am descoperit programe educaționale provocatoare. Fundația Sabanci susține următoarele categorii de persoane vulnerabile: femeile, tinerii și persoanele cu dizabilități. Misiunea fundației este de a lupta pentru drepturi și șanse egale pentru categoriile de persoane vulnerabile amintite și a asigura o participare activă în societate a acestora. Această fundație a susținut până în prezent 173 de proiecte în această arie de interes.

„Inițiativa studenților cu dizabilități” reprezintă un proiect inițiat de Asociația pentru persoanele cu deficiențe de vedere în educație din Turcia, realizat în 2014. Proiectul a permis accesul în universități a unui număr de 40 de persoane cu dizabilități. Prin acest proiect, s-a încercat reglementarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, accesibilitatea, disponibilitatea sistemului educațional universitar, s-au abordat problemele practicilor discriminatorii din universități.

În Turcia, printre măsurile adoptate în urma derulării unor astfel de proiecte, se află acordarea de burse pentru 15 studenți (câte 5 burse pentru fiecare din categoriile de deficiențe: neuro-motorii, de vedere și deficiențe de auz, și care au un scor cât mai mare în clasamentul YKS).

Studentii care vor primi bursele, în această modalitate trebuie să fie plasați într-o universitate de stat din țară.

Studentii cu deficiențe de vedere sunt dezavantajați la cursurile de științe, unde sunt prezentate concepte abstracte și se utilizează un număr generos de elemente vizuale. Pentru a veni în sprijinul studenților cu deficiențe de vedere, în efortul de accesibilizare a informațiilor, s-a propus în 2020 proiectul *„Predarea științei fără bariere pentru studenții cu deficiențe de vedere”*. În cadrul acestui proiect se vor organiza ateliere pentru realizarea materialelor de sprijin (Disabled University Students Initiative, 2014).

La Universitatea din Macerata, Italia, s-a elaborat un regulament pentru serviciile pentru studenții cu dizabilități și cu tulburări specifice de învățare (dislexie, disgrafie, disortografie, discalculie). Serviciul se adresează și studenților străini cu dizabilități, înscriși în programe de mobilitate internațională desfășurate la Universitatea din Macerata. Acest serviciu poate fi utilizat și de studenții cu dizabilități temporare. Serviciile oferite sunt:

- a) Orientarea către alegerea parcursului de studiu și a parcursului profesional;

- b) Servicii de însoțire și transport de la domiciliul studentului cu dizabilități la structurile universitare;
- c) Activități de sprijin pentru studiu;
- d) Învățământ specializat, activarea unor inițiative specifice de îndrumare, prin tutori specializați;
- e) Examenе personalizate, convenite cu profesorul responsabil de curs și în colaborare cu profesorul responsabil pentru serviciile pentru studenții cu dizabilități din departamentul în cauză;
- f) Stabilirea unor colaborări cu experți externi specializați, pentru folosirea limbajului semnelor, pentru studenții cu deficiențe de auz;
- g) Servicii de intermediere: tutorii specializați și operatorii de servicii pentru persoanele cu dizabilități mediază relația dintre student și structurile didactice și administrative;
- h) Oferirea, prin împrumut, a unor echipamente IT care pot fi utilizate în timpul studiului;
- i) Servicii de consiliere și orientare;
- j) Facilitarea participării la apeluri de mobilitate internațională;

k) Facilitarea inserării studentului în viața universității și a comunității din care face parte.

În cazul studenților cu tulburări specifice de învățare (dislexie, disgrafie, disortografie, discalculie) sunt prevăzute diferite măsuri compensatorii

a. pentru învățare:

- înregistrarea cursurilor;
- utilizarea textelor în format digital;
- utilizarea computerelor cu programe de verificare ortografică și de sinteză a vorbirii;
- fișe și materiale didactice în format PDF (lizibil prin software de sinteză a vorbirii).

b. pentru evaluare:

- utilizarea de teste orale în locul celor scrise;
- acordarea unui timp suplimentar pentru testele scrise (nu mai mult de 30% comparativ cu timpul propus pentru ceilalți studenți);
- accent pe evaluarea conținutului, mai puțin a formei și ortografiei.

În România, Universitatea din București are în vedere realizarea și aducerea în atenție a educației incluzive de calitate în sânul comunității sale universitare. Responsabilii Universității din București doresc să realizeze accesibilitatea și modernizarea clădirilor universitare, pentru a facilita activitatea persoanelor cu dizabilități. Prin implementarea tehnologiei Step-Hear (sistemul de ghidaj pentru persoanele cu deficiență de vedere), studenții pot utiliza sistemul de ghidare vocală pentru orientare și căutare. Totodată, conducerea universității a anunțat că vor pune la dispoziția studenților cu dizabilități resurse noi educaționale în formate accesibile. Studenții cu dizabilități sunt sprijiniți prin activități de consiliere, orientare în carieră, susținute de specialiști în domeniu în cadrul Universității din București.

Concluzionând, universitățile incluzive își asumă politici, practici și valori care promovează și încurajează incluziunea socială. Acestea oferă sprijin studenților cu dizabilități, accesibilizează unele elemente curriculare, demonstrând susținerea drepturilor omului.

Măsurile de facilitare a incluziunii persoanelor cu dizabilități în piața muncii

Potrivit prevederilor articolului 36 al Legii privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, se pot crea întreprinderi specializate care angajează persoane cu dizabilități. Pentru promovarea practicilor de orientare vocațională și incluziune în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, un rol important au și organizațiile neguvernamentale.

Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități, poate acorda sume de la bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Muncii Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, conform Legii nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap republicată, cu modificările și completările ulterioare, următoarelor organizații neguvernamentale: Asociația Nevăzătorilor din România, Asociația Invalizilor de Război Nevăzători din România, Asociația Națională a Surzilor din România, Liga Națională a Organizațiilor cu Personal Handicapat din Cooperația Meșteșugărească, Consiliul Național al Dizabilității din România. Pot fi finanțate activități educative, culturale,

sportive, concursuri, seminare, workshopuri, activități de informare și creștere a gradului de accesibilizare la mediul informațional și comunicațional – publicații, interpreți de limbaj mimico-gestual și surdocecitate (cf. <http://anpd.gov.ro/web/informatii-utile/ong-uri/>).

Persoanele cu dizabilități sunt dezavantajate la angajare, iar argumentele sunt variate, cum ar fi: calitatea slabă a educației și pregătirii profesionale sau acces limitat la resurse financiare, specificul locului de muncă, percepția angajatorilor față de persoanele cu nevoi speciale.

Autorii studiului *Incluziunea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii – realități și perspective* (Gavriliță, Cernomoriț, Chisari, 2012, p. 31), indică factorii psihologici și stereotipurile care îi determină pe angajatori să aibă rezerve în privința angajării persoanelor cu dizabilități:

1. „Persoanele cu dizabilități își realizează sarcinile la un nivel mai scăzut decât alți angajați;
2. Nu au un post potrivit pentru o persoană cu dizabilități;
3. Le este frică să angajeze persoane cu dizabilități din motive de siguranță;

4. Frica de a nu putea demite o persoană cu dizabilități în cazul în care angajatorii nu sunt mulțumiți, din cauza cadrului legislativ;
5. Situația legală nu este transparentă;
6. Angajații cu dizabilități vor avea probleme/divergențe cu colegii sau cu superiorii lor direcți;
7. Persoanele cu dizabilități nu sunt suficient de calificate.”

S-au luat măsuri specifice pentru facilitarea incluziunii persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii, precum:

- cota de angajare are ca scop creșterea șanselor de angajare a persoanelor cu deficiențe;
- reabilitarea vocațională și serviciile de angajare (pregătire vocațională, consiliere, asistență în căutarea unui loc de muncă și angajarea, toate acestea pot dezvolta capacitatea persoanelor cu CES de a fi competitive pentru a facilita procesul de incluziune în piața muncii);
- modernizarea învățământului superior la nivelul programelor școlare, administrării și al finanțării, de asemenea, identificarea metodelor de promovare în contextul anteprenorial;

- nivelul de experiență solicitat de angajator să fie rezonabil pentru cei cu deficiențe;
- numărul orelor de muncă să fie limitate la rezistența unei persoane cu deficiență;
- sprijinul necesar din partea profesionistului specializat în angajare asistată;
- disponibilitatea angajatorului și a colegilor de muncă în a sprijini persoana cu dizabilități;
- prevederi de asistență la locul de muncă – la început acest sprijin vine de la specialiști în angajare asistată, ca apoi să fie suplinat cu ajutorul din partea colegilor de muncă;
- promovarea standardelor minime de calitate;
- îmbunătățirea accesului la transport;
- înființarea Fondului Național pentru Persoane cu Dizabilități.

Legea pentru egalitatea șanselor și drepturilor, cetățenie și participare a persoanelor cu dizabilități, din 11 februarie 2005, reglementează dispozițiile create în scopul facilitării accesului la viața profesională prin:

1. *Implicare* – în acest stadiu, persoanei îi sunt oferite informații necesare și îi este oferit sprijinul în utilizarea informațiilor. La finalul acestui interval, individul cu nevoi speciale este consiliat în scopul luării unei decizii informate privind acceptarea sprijinului specializat în identificarea unui loc de muncă;
2. *Realizarea profilului profesional* – sunt evidențiate abilitățile, deprinderile, atuurile și nevoile de dezvoltare ale fiecărui consiliat, în așa fel încât, să se realizeze compatibilitatea locului de muncă cu interesele, aspirațiile și nevoile persoanei care dorește să se angajeze;
3. *Identificarea potențialului loc de muncă*;
4. *Implicarea angajatorului* – profesionistul specializat în angajare asistată și persoana cu nevoi speciale se întâlnesc cu potențialul angajator. În cadrul acestui stadiu al orientării profesionale, beneficiarul obține mai multe informații relevante despre potențialul loc de muncă.

Bibliografie

1. Burgstahler, S. (2009). Universal Design in Education: Principles and Applications. *DO-IT*. în Camacho, B. M., Lopez-Gavira, R., & Díez, A. M. (2017). The ideal university classroom: Stories by students with disabilities. *International Journal of Educational Research*, 85, 148-156.
2. Capel, S., Leask, M., Turner, T. (2009). *Learning to teach in the secondary school*. 5th edition. London: Routledge.
3. Cooper-Martin, E., Wolanin, N. (2014). Evaluation of the Universal Design for Learning Projects. *Rockville: Montgomery County Public schools*.
4. Dowrick, P.W., Anderson, J., Heyer, K., Acosta, J. (2005). Postsecondary education across the USA: Experience of adults with disabilities. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 22, 41-47.
5. Drake, A. I., Gray, N., Yoder, S., Pramuka, M., & Llewellyn, M. (2000). Factors predicting return to work following mild traumatic brain injury: A discrimination analysis. *Journal of Head Trauma Rehabilitation*, 15(5), 1103-1112.

6. Getzel, E., Stodden, R., & Brief, L. (2001). Pursuing postsecondary education opportunities for individuals with disabilities. In P. Wehman (ed.), *Life beyond the classroom: Transition strategies for young people with disabilities*. Baltimore, MD: Broodes Publishing.
7. Hornby, G. (2014). *Inclusive special education: Evidence-based practices for children with special needs and disabilities*. New York, NY: Springer.
8. McGeary, D. D., Mayer, T. G., Gatchel, R. J., Anagnostis, C., & Proctor, T. J. (2003). Gender related differences in treatment outcomes for patients with musculoskeletal disorders. *The Spine Journal*, 3(3), 197-203.
9. Moriña, A. (2017). We aren't heroes, we're survivorsñ: higher education as an opportunity for students with disabilities to reinvent an identity. *Journal of Further and Higher Education*, 41(2), 215–226.
10. Seale, J. (2017). From the voice of a 'socratic gadfly': A call for more academic activism in the researching of disability in postsecondary education. *European Journal of Special Needs Education*, 32(1), 153–169. <http://dx.doi.org/10.1080/08856257.2016.1254967>.

11. Thomas, L. (2016). Developing inclusive learning to improve the engagement, belonging, retention, and success of students from diverse groups. In M. Shah, A. Bennett, & E. Southgate (Eds.), (2015) *Widening higher education participation. A global perspective* (pp. 135–159). Oxford: Elsevier.
12. Vlachou, A., & Papananou, I. (2018). Experiences and perspectives of Greek higher education students with Disabilities. *Educational Research*, 60(2), 206-221.

Webografie

1. ANOSR. (2011, Octombrie). Echitate în educație: Situatia caminelor studentești în România. <https://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/de-pus-in-art-4-link-3.pdf>).
2. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, 2006 (CRPD). (2006) Retrieved October 30th 2020, from: <http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=13&pid=150>
3. *Disabled University Students Initiative* (2014). Banci Vakfi. <https://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/engelli-universite->

ogrencileri-inisiyatifleri?fbclid=IwAR2wK-BLxtQslGO12CNwAJrFI7mCwK-EtoT-LpyzeOYWjW_xJJ3YKvbr-ZQ

4. <http://anpd.gov.ro/web/informatii-utile/ong-uri/>, accesat la data de 27.11.2020
5. <https://cwozn.ujk.edu.pl/student/sekcja-ds-osob-z-niepelnosprawnosciami>) / accesat la data de: 06.11.2020
6. <https://www.nvda.pl/>
7. Jacopo, A. (nd) Foto di gruppo studenti. [Online image]. universita21. (<https://universita21.it/?fbclid=IwAR0kCw24TpLB3rhkUz9YQ-738RH4lidgSBqqql6j59mxg5qdSEckUZGlcqA#!>)
8. Legea 1/2011, <http://www.research.gov.ro/uploads/legislatie/legislatie-generale-a-cercetarii/legea-1.doc>. (accesat la data de 04.11.2020, ora 16.05)
9. Legea nr. 448 din 6 decembrie 2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/77815> (accesat la data de 04.11.2020, ora 16.05)

10. Manea, L. (2016, Februarie). *Accesul La Educație A Tinerilor Cu Dizabilități În România, Cu Focalizare Pe Invățământul Secundar Superior, Vocațional Și Universitar*. Asociația RENINCO România.
<https://www.renincor.ro/images/studiicomplementare/Accesul%20la%20Oeducatie%20a%20tinerilor%20cu%20dizabilitati%20in%20Romania,%202016.compressed.pdf>
11. S.1176, Expanding Disability Access to Higher Education Act, 116th Congress, (2020). <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/1176/text>),
12. Sparkes, I. (2019, Decembrie 02). Disability and education, UK: 2019: Anuak data on the highest level of qualification attained by disabled and non disabled people aged 21 to 64 years. Analasys by age, sex, impairment type, impairment severity and country. Office for National Statistics.
<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/healthandsocialcare/disability/bulletins/disabilityandeducationuk/2019>
13. Universita 21. (n.d.). Integration in universities.
<https://universita21.it/?fbclid=IwAR0kCw24TpLB3rhkUz9YQ->

738RH4lidgSBqqql6j59mxg5qdSEckUZGlcqA#1452942534645-
e7dc0554-81e2, accesat la data de: 06.11.2020

14. Universita di Macerata. Regolamento dell'ateneo per il servizio
disabilità (D.R. n. 415 del 19.10.2015). [https://www.unimc.it/it/servizi-
agli-studenti/servizio-disabilita-e-
dsa/regolamento_servizio_disabilita_19_10_2015.pdf](https://www.unimc.it/it/servizi-
agli-studenti/servizio-disabilita-e-
dsa/regolamento_servizio_disabilita_19_10_2015.pdf)